

A vemhes kancák és a csikók fontosabb féregélősködők okozta fertőzöttségei

Farkas Róbert

SZIE ÁOTK Parazitológiai és Állattani Tanszék, 1078 Budapest, István u. 2.

Farkas.Robert@aotk.szie.hu

Az utóbbi években az országot járva azt tapasztalható, hogy a lóartók és a lovak száma, ha lassan, de növekszik. A munkavégzés, a sport vagy a hobbi céljából tartott lovak egészségének a megőrzése érdekében a paraziták okozta bántalmakról sem szabad elfelejtkezni. Az állatokban és/vagy az azokon, nem ritkán tömegesen előforduló élősködők legtöbbször nem okoznak szembetűnő tüneteket. Emiatt a lóval foglalkozók többsége nem fordít kellő figyelmet a paraziták elleni küzdelemre, holott ezek kedvezőtlenül befolyásolják a lovak egészségi állapotát és teljesítményét. Az időszakonkénti vagy rendszeres védekezés azért is fontos, mert a féregélősködők esetenként súlyos megbetegedést, sőt a lovak elhullását is okozhatják. A parazitás fertőzöttségeknek különösen a vemhes kancák és a csikók körében van nagy jelentősége, mert megfigyelések szerint számos parazitafaj könnyebben és nagyobb számban képes megtelepedni bennük. Ezek közé tartoznak a törpefonálférges, az orsóférges a vastagbélférges és a legeltetett lovak körében előforduló galandférges, amelyek közül több faj egyedei egyidejűleg lehetnek jelen az állatok bélsatornájában. A férgek táplálékfelvételével, toxikus anyagok termelésével, valamint egyéb módon rontják a vemhes kancák anyagforgalmát és a fertőző betegségekkel szembeni immunizálhatóságát, amely káros hatással van a magzatok fejlődésére és a megszületett csikók különféle kórokozók szembeni védettségére. Súlyos fokú fertőzöttség esetén olyan mértékű egészségkárosodást okozhatnak, amely miatt a kanca elvetélhet, sőt el is hullhat!

A lóartók közül sokan úgy gondolják, hogy a vemhes lovaknál nem szabad féregellenes kezeléseket végezni, mert a készítmények veszélyt jelentenek a kancára és különösen a magzatára. Ez a vélemény azonban téves! Legtöbbször azonban szükség van a kancák vemhesség alatti féregtelenítésére! A csikók egészségvédelme miatt is indokolt, mivel az újszülött állatok elsősorban az anyjuktól fertőződhetnek parazitákkal, amelyeknek a teje féreglárvákat tartalmazhat és/vagy a bélsarukkal ürülő parazitapetéekkel szennyezhetik a környezetet. Az utóbbinak azért van gyakorlati jelentősége, mert a vemhes állatokból általában nagyobb számban ürülnek a paraziták petéi, másfelől a néhány hetes csikók

előszeretettel nyalakodnak, gyakori köztük a bélsárevés (koprofágia). A szakszerű és hatékony féregtelenítés érdekében a vemhes és a szoptató lovak előzetes parazitológiai vizsgálatát célszerű elvégeztetni. Ennek eredménye alapján lehet kiválasztani a leghatásosabb készítményt, tudniillik nem mindegyik pusztítja el az összes parazitát, illetve vannak olyan hatóanyagok, amelyekkel szemben a korábban érzékeny élősködők ellenállóvá váltak!

A fiatal csikókban ún. korról összefüggő parazitás fertőzöttségek fordulnak elő. A megszületésük után legkorábban a **törpefonálférgesség** jelentkezhet. Az újszülött állatok legtöbbször a fertőzött kanca tejével veszik fel a fertőző lárvákat. A kifejlett férgek mindössze 8-9 mm hosszúak, ezért nevezik törpefonálféregnek. Leggyakrabban a félévesnél fiatalabb csikók vékonybelében élősködnek, ahol táplálkozásukkal és kiválasztott anyagaikkal enyhébb-súlyosabb hurutos bélgyulladást okozva zavart szenved a lovak emésztése és a táplálék felszívódása. Súlyos fertőzöttség esetén a csikóknál étvágytalanság, hasmenés, kólika és lesóványodás mutatkozhat. A kancák vemhessége alatti többszöri, szakszerűen végzett féregtelenítésével megakadályozható a lárvák ürülése a tejjel, és ily módon a csikók fertőződése.

Az orsóféreg okozta **orsóférgesség** a lovak egyik legjelentősebb parazitás bántalma. Leggyakrabban a legelőn tartott növendék lovak körében fordul elő, de az istállóban és karámokban zsúfoltan tartott csikók körében is gondot okozhat. A természetes, 20-40 cm hosszú, hengeres alakú férgek (1. és 2. kép) általában néhány hónapig, olykor egy-két évig élősködnek a vékonybélben. A bélsárral igen nagy számban, naponta ürülő petékben néhány hét alatt kifejlődnek a fertőző lárvák, amelyeket szennyezett takarmánnyal, ivóvízzel vagy alommal vesznek fel a lovak. A vékonybélben kiszabadult lárvák a májba, onnét a tüdőbe vándorolnak, majd visszatérnek a vékonybélbe, ahol a fertőzést követő kb. 3 hónap múlva válnak ivaréretté. A tüdőben tömegesen vándorolva hurutos tüdőgyulladást okozhatnak, emiatt légzőszervi tünetek, pl. köhögés és orrfolyás jelentkezhet. Amennyiben csak egy-két féreg tartózkodik a vékonybélben, úgy az állatok tünetmentesek maradnak. Nagyobb számú féreg megtelepedése bélgyulladást okoz, emiatt a táplálék emésztése és felszívódása zavart szenved. Az orsóféreg táplálékot vonnak el, és mérgező anyagokat választanak ki. A csikók fejlődésükben visszamaradnak, szervezetük ellenálló képességének csökkenése miatt nő a kórokozók iránti fogékonyságuk, a vakcinázás ellenére a vírusok és baktériumok elleni védettség nem lesz megfelelő. Az erősen fertőzöttek szőrzete borzolt, tompa fényű, rendellenesen nagy és ún. lógó hasuk van, a korábban jó kondícióban lévők rövid időn belül

lesoványodnak. A férgek által kiválasztott toxikus anyagok miatt idegrendszeri tünetek, pl. görcs, izgatottság és/vagy izommerevség jelentkezhethet. Felfúvódással és heves kólikával járó bélbetüremkedést, béleltömődést, bélelzáródást, olykor hashártyagyulladásal járó bélátfúródást okozhatnak a vékonybélben megtelepedett nagyméretű férgek. Ezek az esetek azonnali beavatkozást igényelnek, előfordulhat azonban, hogy a csikó hirtelen elhullik. Az orsóféreggel fertőzött kancákat a várható ellés előtti hetekben legalább két alkalommal kell féregteleníteni. Az orsóféregellenes kezelést a csikóknál már egy hónapos korukban el kell kezdeni, amelyet a felnőtt állatokhoz képest gyakrabban, féléves korukig 4-6 hetente ajánlatos megismételni. A nem kívánatos mellékhatások megelőzése érdekében figyelmet kell fordítani a csikók testtömegének helyes becslésére. A takarmányba vagy ivóvízbe kevert féregtelenítők adásakor fontos szempont, hogy az állatok elfogyasszák a szükséges mennyiségű hatóanyagot. A növendék lovak súlyos fokú orsóférgességének a gyanúja esetén a féregtelenítéskor körültekintően kell eljárni, mert a tömegesen elpusztuló férgek veszélyeztethetik az állatok egészségét, sőt életét is! A gyógyszer hatására kiürülő nőstény férgek hatalmas mennyiségű petét tartalmaznak, ezért járványtani szempontból fontos, hogy a kezelést követő néhány napban összegyűjtsék és megsemmisítsék az állatok bélsarát. Ennek azért van különösen nagy jelentősége, mert a vastag burkuk miatt a peték igen ellenállóak, a bennük kifejlődött fertőző lárvák kedvező körülmények között akár 5 éven át képesek megőrizni életképességüket.

A **vastagbélférgesség** hazánkban is a lovak legelterjedtebb és leggyakoribb parazitózisa, amelyet számos féregfaj okozhat. Ezek csak ritkán idéznek elő klinikai tünetekkel járó megbetegedést, leginkább a 2-3 évesnél fiatalabb lovakban. Kártételük a fertőzést okozó faj(ok)tól, a fertőzöttség mértékétől és az állatok korától függően változik. Állat-egészségügyi és gazdasági jelentősége a vastagbélféreg lovakban fejlődő lárváinak van, amelyek esetenként jelentős mértékben károsíthatják a lovak egészségi állapotát, teljesítményét, sőt azok elhullását is okozhatják. A forgalomban lévő készítmények mindegyike alkalmas a vakbélben és a vastagbélben élősködő kifejlett férgek elpusztítására. A kórtani szempontból jelentősebb lárvák ellen azonban nem ilyen könnyű védekezni. A bántalom elleni tervszerű védekezéshez állatorvos tanácsát kell kérni.

A lovak **galandférgességének** előfordulásáról és jelentőségéről évtizedeken keresztül alig lehetett hallani, mert csak elvétve állapították meg. Sokáig úgy gondolták, hogy a bántalom ritkán fordul elő, és nem okoz állat-egészségügyi problémát. A legújabb kutatások

eredményei viszont azt jelzik, hogy a galandférgek (3. kép) számuktól függően eltérő mértékben, de kedvezőtlenül befolyásolják az állatok egészségi állapotát. Bármely ivarú és korú lóban előfordulhatnak, de a fiatalabb, 1-2 évesekben gyakrabban. A galandférgek fejlődésével magyarázható, hogy csak a legelőre járó vagy a fertőzött legelőről származó takarmánnyal etetett állatokban alakulhat ki a bántalom. Lovanként nem ritkán több száz, sőt ezernél is több féreg mechanikailag és kiválasztott anyagai révén zavarja a belek működését, a bél nyálkahártyájának mélyre terjedő gyulladását okozza. A táplálék felszívódása zavart szenved, emésztési zavarok jelentkezhetnek, az állatok kondíciója romlik. Nem ritkán hasmenés és anémia tünetei mutatkoznak. A galandférgesség miatt gyakrabban jelentkezik kólika. Sok galandféreg a vékonybél és a vakbél találkozásánál részben vagy teljesen elzárhatja a bél üregét. A galandférges állatokban a bélfal betüremkedhet, vagy megrepedhet, olykor elhullással járó bélcsavarodás alakulhat ki. Galandférgesség esetén a legelőre járó lovakat olyan hatóanyagú készítménnyel kell rendszeresen kezelni, amely képes elpusztítani ezeket az élősködőket is.

Tudomásul kell venni, hogy parazitamentesség nem érhető el a lovaknál, de a fertőzöttséget okozó élősködők ismeretében tervszerűen és szakszerűen végzett védekezéssel hatékonyan és gazdaságosan mérsékelhető, ill. megelőzhető a láthatatlan élősködők okozta kártétel. A kancák és a csikók kezelésekor a velük egy környezetben tartott, valamint az odaérkező lovak féregtelenítését is el kell végezni. Figyelmet kell fordítani az etető- és itatóeszközök, valamint az istállók, a karámok és a legelők higiéniájára is.

1. kép Ló orsóférgei

2. kép Orsóférgek csikó vékonybelében

3. kép Ló galandférgei